

Τούτων δὲ καὶ μυρίων ἄλλων ἔν τε τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τῶν πρεσβυτέρων ἀνακυκλουμένων, καθίστανται ὀδυρτικοί¹. ἐπομέως οἱ πρεσβύτεροι οὐδέποτε ἢ σπανίως γελῶσι καὶ χαριεντίζονται². τὰ αἰσθήματα γὰρ ταῦτα, τό τε φιλόγελων καὶ εὐτράπελον, ἐστὶν ὅλως ἐναντία τῷ ὀδυρτικῷ αὐτῶν χαρακτῆρι³.

§ 12.

Ἀνδρική ηλικία.

Διαλαβὼν μετὰ τῆς δυνατῆς συντομίας ἐν τοῖς προσηγουμένοις περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν διανοητικῶν ιδιοτήτων τῶν δύο τῆς ἀνθρωπίνης ηλικίας ἄκρων ἦτοι τῆς νεανικῆς καὶ τῆς πρεσβυτικῆς ἐδειξα, ὅσον ἐμοὶ ἐφικτόν, τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰς· νῦν δ' ἀνάγκη εἰπεῖν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς ἀνδρικῆς. Ἐπειδὴ δ' οἱ ἀκμάζοντες ἴστανται χρονικῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο προειρημένων ηλικιῶν, ἴστανται λογικῶς ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς «οἱ ἀκμάζοντές» φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης «φανερὸν, ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν»⁴. Καὶ κατωτέρω «ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν, ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἀρμόττον»⁵.

Οἱ ἄνδρες ὡς ἀκμάζοντες κατὰ τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ δὴ μὴ ἔχοντες μήτε τὰς ἐλλείψεις μήτε τὰς ὑπερβολὰς τῶν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ὄντες ἐλεύθεροι βιαίων παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν, κρίνουσι πολλῷ ἀσφαλέστερον καὶ φρονιμώτερον καὶ δὴ δικαιότερον αὐτῶν· διὰ ταῦτα αἱ πράξεις τῶν ἀκμαζόντων εἰσὶν ὀρθότεροι καὶ δικαιότεραι, ἐν ᾧ αἱ πράξεις τῶν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων δυευθύνονται καὶ κανονίζονται, ἐκείνων μὲν ὑπὸ τοῦ ἡ-

1) Ρητ. Β. 13. 1300. α 23.—2) Ρητ. Β. 13. 1390. α 22-23—3) Πῆρ. Ρητ. Β. 13. 1390. α. 23.—4) Ρητ. Β. 14. 1390. α. 29-30.—5) Ρητ. Β. 14. 1390. β 6-9.

θους¹, τούτων δὲ ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ², αἱ πράξεις τῶν ἀκμαζόντων διευθύνονται καὶ κανονίζονται ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων· ὥστε πράξεις τις λογισμοῦ ἀποδοκιμαζομένη κατηγορηματικῶς ὑπὸ τοῦ ἥθους, οἷα ἀντικειμένη τοῖς ἠθικοῖς νόμοις ἀποπέμπεται παρὰ τοῖς ἀκμάζουσι· πράξεις δ' αὖ ἥθους, ἢ ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ θεωρεῖται ὡς ἄσκοπος, ἢ ὡς προϊὼν καρδίας ἀπατωμένης, θῦμα γινομένης βιαίου τινὸς πάθους αὐτῆς, ἀποδοκιμάζεται ὡσαύτως καὶ δὴ ἀποπέμπεται.

Οἱ μὲν νέοι εἰσὶ τολμηροὶ ἀφορῶντες πρὸς τὸ πέλαγος τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, τῆς ἐλπίδος ποιούσης αὐτοὺς ἀφόβους καὶ θαρραλέους³, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἴστανται ἐντρομοὶ πρὸ τοῦ φοβεροῦ τέλους τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, ὅλως κτεψυγμένοι καὶ συνεπῶς δειμαλέοι⁴, ἀτενίζοντες πρὸς τὴν ἀναμένουσαν αὐτοὺς ἄγνωστον αἰωνιότητα, πρὸ τοῦ χαίνοντος αὐτῶν τάφου· οἱ ἀκμάζοντες ὅμως ἀμφοτέρα τὰ ἄκρα ταῦτα, ἐλεῖνο μὲν ὡς θρασύ, τοῦτο δὲ ὡς παιδαριῶδες, ἀπορρίπτουσι· τὸ πεπρωμένον γὰρ οὐδεὶς ἀποφυγεῖν δύναται· διὸ ὡς μὴ ἔχον οὐδένα πρακτικὸν λόγον, οὐκ ἔχει λόγον τὸ παράπαν λαμβάνεσθαι ὑπ' ὄψει. Οἱ μὲν νέοι ὡς ἄπειροι μετροῦσι τὰ πάντα τῷ πῆχει τῆς ἀθώας αὐτῶν καρδίας μὴ ὑποπτεύοντες δὲ μηδεμίαν πονηρίαν καὶ φαυλότητα, ὑπολαμβάνουσι τοὺς πάντας χρηστοὺς καγαθοὺς· οὐδεμίαν ιδιότητα ἴσασιν ἑτέραν τοῖς ἀνθρώποις ἀποδίδεσθαι ἢ τὴν τῆς καλοκαγαθίας⁵. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τοῦ μηδέποτε ἠπατῆσθαι⁶· οὐκ ἠπάτηνται δέ, ἐπεὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἔμενον μακρὰν τοῦ πρακτικοῦ βίου καὶ τῶν παρομαρτουςῶν αὐτῷ ἀπατῶν καὶ δολιοτήτων, οἷα δὴ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν κραταιὰν τῶν ἑαυτῶν γονέων αἰγίδα ἢ τῶν κηδεμόνων αὐτῶν, οἱ δὲ πρεσβύτεροι τὸν ἀντικείμενον εἰδότες ἐκ πικρᾶς πείρας, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πραγμάτων ἐστὶ φαῦλα, ἀπι-

1) Ρητ. Β. 12. 1389. α 35. — 2) Ρητ. Β. 13. 1390. α 16 - 18. — 3) Ρητ. Β. 12. 1389. α 24 - 29. — 4) Ρητ. Β. 13. 1389. β 29 - 32. — 5) Ρητ. Β. 12. 1389. β 9 - 10 — 6) Ρητ. Β. 12. 1389. α 18.

στᾶῦσι πρὸς πάντα ¹. οἱ ἀκμάζοντες μὲν τοι γε οὔτε τῶν πρώτων τὴν εὐπιστίαν οὔδ' εὐδὲ τῶν δευτέρων τὴν ἀπιστίαν ἀσπάζονται. Διὸ τέμνουσι μέσσην ὁδόν, δι' ἧς ἀποφεύγουσι τοὺς ἀναποδράστους κινδύνους τῶν δύο ἀντιθέτων ἄκρων.

Οἱ νέοι μὴ λαβόντες πείραν τῆς πικρᾶς ἐνδείας τῆς ἐξευτελιζούσης καὶ τὸν μεγαλεπηβολώτατον τῶν ἀνδρῶν, ρίπτουσι πάνυ ἀφειδῶς, τὰ, τίς οἶδε διὰ πάσων κόπων καὶ μόχθων ἐκτήθη, χρήματα ², οἱ δὲ πρεσβύτεροι γιγνώσκοντες, ὅτι ἡ κτῆσις τῶν χρημάτων ἐστὶ τοσοῦτον δυσχερὲς ὅσον εὐσχερὲς ἐστὶν ἡ ἀποβολὴ καὶ ἀπώλεια αὐτῶν, καθίστανται φειδωλοὶ καὶ ἀνελεύθεροί ³ μέχρι φιλαργυρίας. Οἱ ἀκμάζοντες ἀπορρίπτουσι καὶ τὸ μὲν ὡς εὐηθες, καὶ τὸ δὲ ὡς πρόληπτικόν· διὰ τοῦτο οὗτοι οὐκ εἰσὶν οὔτε ἄσωτοι ὡς οἱ νέοι, οὔτε φειδωλοὶ καὶ ἀνελεύθεροί ὡς οἱ παρηκμακότες ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος ἀπαιτεῖ ἦτοί πρὸς τὸ ἀρμόττον ὡσαύτως ἀποφεύγουσιν οἱ ἀκμάζοντες κανονίζεῖν καὶ ρυθμίζεῖν τὰς αὐτῶν πράξεις τῷ θυμῷ καὶ τοῖς ἐπιθυμίαις, καὶ οὕτως κατορθοῦσι συνδυάσαι τὴν σωφροσύνην μετὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τὴν ἀνδρίαν μετὰ τῆς σωφροσύνης ⁴. Ὅθεν αἱ πράξεις αἱ ἀπὸ τῆς καρδίας ἀπορρέουσαι, ἐγκεκριμένα καὶ βεβασανισμένα ὑπὸ τοῦ λόγου οὐ δύνανται ἄλλως ἢ καλῶς καὶ κάγαθαί εἶναι· οὐδεμίαν γὰρ ὑπερβολὴν λωβοῖ αὐτάς, οὐδεμίαν ἑλλειψίαν ἀσχημίζει.

Οἱ ἀκμάζοντες εἰ καὶ εἰσὶ ἐπιθυμητικοὶ ὡς οἱ νέοι καὶ οἰοί τ' ἐκτελέσαι, ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν, οὐδέποτε μὲντοι ἀποφασίζουσι τι, ὅπερ ἡσχήμεζεν ἂν αὐτούς, διὰ ταῦτα κρατοῦσιν ἑαυτῶν. Ἡ ἀκρασία ἢ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἢς ὑπὸ τὸ ἐπικίνδυνον κράτος οἱ νέοι διατελοῦσιν, οὐ δύναται παρὰ τοῖς ἀνδράσι πλέον σχεῖν χώραν ⁵. Τὸ εὐμετάβοσκον καὶ ἀψίκαρον πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, ὅπερ ποιεῖ ἐπιθυμεῖν μὲν σφόδρα, παύεσθαι δὲ ταχέως, μετεβλήθη παρὰ τοῖς

1) Ρητ. Β. 13. 1389. 6 14-22.—2) Ρητ. Β. 12. 1389. α 14-16.—
3) Ρητ. Β. 13. 1389. 6. 27-29.—4) Ρητ. Β. 14. 1390, 6. 3-5—Ρητ. Β.
14. 1390. 6 1-3

ἀκμάζουσιν εἰς χαρακτῆρα, διό εἰσιν εὐσταθεῖς, εἰς ὅ,τι ἂν ἀποφασίσωσιν, ὑπολαμβάνοντες ὡς πάντη ἄτοπον τὸ ἀεὶ μεταπίπτειν. Πρῶτον γὰρ σκέπτονται, εἰ οἰοί τ' εἰσὶ δεῖξαι καὶ τηρῆσαι τὴν ἀπαιτουμένην ὑπ' αὐτῶν εὐστάθειαν· καὶ εἰ μὲν δύνανται καὶ ἔστι καὶ ἐπιτετραμμένον ἠθικῶς κατέρχωνται εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν. Αἱ βουλήσεις αὐτῶν οὐκ εἰσιν ὀξεῖαι, ἀλλὰ τακτικαὶ καὶ διαρκεῖς· εἰ καὶ οἱ ἀκμάζοντες οὐκ ἐπαύσαντο ὄντες θυμικοὶ καὶ ὀξύθυμοι, ἐμετριάσθη μὲν τοι γὰρ τὰ πάθη ταῦτα ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἐκανονίσθη ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὥστε ἡ ὄρμη οὐκ ἔχει χώραν. Ὅπου γὰρ λόγος ἐκεῖ ἡ ὄρμη οὐκ ἰχύει, ἢ καθίστησι τοὺς νέους ἀκατασχέτους ἐν ταῖς βουλήσεσιν αὐτῶν· ὅπου δ' αὖ ἄλογος ὄρμη, ἐκεῖ ὁ λόγος οὐκ ἰσχύει, ὑπὸ ταύτης παρασυρόμενος. Αἱ ἀπαιτήσεις ἐκείναι τῶν νέων καὶ ἀξιώσεις τοῦ τὸν πρὸς ἑαυτοὺς σεβασμὸν τῶν ἄλλων ἐκθειάσαι εἰσὶ παρὰ τοῖς ἀκμάζουσι γελοῖαι· αὐτοὶ δὲ καθιστᾶσιν ἑαυτοὺς τὸ ἐπ' αὐτοῖς σεβασμοῦ καὶ τιμῆς ἀξίους, ὁ δὲ σεβασμὸς καὶ ἡ τιμὴ παρὰ τῶν ἄλλων ἔπεται ὡς ἀναγκαῖα τούτου συνέπεια. Τίς γὰρ ἠρνεῖτ' ἂν τὸν ὀφειλόμενον φόρον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τιμῆς τῇ καλοκχαθείᾳ καὶ τῇ ἰκανότητι; καὶ φιλότιμοι εἰς μέγαν βαθμὸν εἰσιν οἱ ἀκμάζοντες καὶ φιλόνεικοι· ἔσθ' ὅτε, ἀλλ' οὐ παραφέρονται ὑπ' οὐδενός τῶν δύο τούτων παθῶν ὡς οἱ νέοι, κανονίζοντες ἀμφοτέρω δια τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῶν βουλήσεως διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐπειδ' ἂν δ' ἴδωσι τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν σκοπίμως προσβαλλομένην, τότε εἰ μὲν ὁ προσβάλλων ἐστὶν ἴσως ἢ καὶ ἀνώτερος αὐτῶν ζητοῦσιν ἱκανοποίησιν ἀνάλογον τῇ τε προσγιγνομένη αὐτοῖς ὕβρει καὶ τῇ ἑαυτῶν θέσει, εἰ δὲ κατώτερος ἢ καὶ εὐτελής τις, τότε εἰ μὲν οὗτός ἐστιν ἐκ τῆς τῶν φαύλων μερίδος προβαίνουσιν ἀμέσως εἰς τιμωρίαν αὐτοῦ, εἰ δ' ἐκ τῆς τῶν πολλῶν ἀντιτάττουσιν αὐτῷ συνήθως τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν, πράττοντες κατ' ἀπόλυτον τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου ἀπαύτησιν, ἀλλ' οὐ τῆς ὑπεροχῆς, ὅπερ μόνος τοῖς νέοις ἀμερίστως ἀνήκει.

Οἱ ἀκμάζοντες ἴσασιν, ὅτι καὶ τὸ κτήσασθαι ἔστι λίαν δυσχερὲς καὶ οὐκ ἴδιον παντός, παντοῦ καὶ πάντοτε, πρὸς δέ, ὅτι τὸ ἀ-

πρόβαλεῖν πάνυ εὐχερές καὶ ράδιον¹, ἀλλ' ἡ γνῶσις αὕτη οὐ ποιεῖ αὐτοὺς τοσοῦτον φειδωλοὺς καὶ ἀνελευθέρους, ὥστε κωλύσαι αὐτοὺς εὐεργετεῖν τοὺς πάσχοντας κατὰ τι λογικὸν καὶ ὠρισμένον μέτρον, ὅπερ αὐτοὺς οὐδαμῶς ἂν παρέβλαπτε, τοῖς δ' ἐνδεέσι δυνατὴν τινα ἀνακούφισιν ἂν παρεῖχεν ὥστε οὕτως ἂν τήν τε ἄλογον καὶ ἄσκοπον ἀσωτίαν τῶν εὐήθων νέων ἀπέφευγον καὶ τῆς γεροντικῆς προλήψεως παρέκαμπτον. Τί πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πονηρία τῶν φαύλων; εἰ ἐξηπατήθην, φησὶν ὁ ἀκμάζων, ὑπὸ τῶν φαύλων εἴτε ἅπαξ εἴτε πολλάκις· τί κωλύσει με τοῦτο εὐεργετῆσαι τὸν καλὸν καὶ χρηστόν, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν φαῦλον καὶ μοχθηρόν, χρεῖαν ἔχοντα, ἔσθ' ὅτε; ἐγὼ γὰρ τὸν ἄνθρωπον εὐεργετῶ καὶ οὐ τοὺς φαύλους καὶ πονηροὺς αὐτοῦ τρόπους· οὔτε τὸ πρῶτον ἄρα ἀποθαρρύνει με οὐδὲ τὸ δεύτερον κωλύει με· οὐδέτερον γὰρ ἀπάδει τοῖς τοῦ εὖ ποιεῖν κανόσι. Τηροῦντες δ' αὐστηρῶς οἱ ἀκμάζοντες τὸ ὠρισμένον τοῦτο μέτρον, οὐδέποτε μεταμελοῦνται διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἀσφαλὲς ἐγγύθιον περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν. Τὸ δὲ μέτρον, ὅπερ οὐδέποτε προκαλεῖ μεταμέλειαν, ἐστὶ πανθομολογουμένως τὸ ἄριστον,

Οἱ νέοι ὡς διάθερμοι ὑπὸ τῆς φύσεως ἔνθεν, πρὸς δὲ ὡς μὴ ἀποτετυχηκότες ἐν τῷ βραχεῖ αὐτῶν παρεληλυθότι ἐτέρωθεν εἰσὶν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν εὐέλπιδες², οἱ δὲ πρεσβύτεροι τὸναντίον, βεβιωκότες ἔτη πολλὰ καὶ πολλὰ ἐωρακότες καὶ πεπονθότες εἰσὶ τούτου ἔνεκα ἄγαν δυσέλπιδες³. ἀλλ' οἱ ἀκμάζοντες ζυγίζοντες τὰ δύο ταῦτα κατὰ τὴν γενικὴν βαρύτητα λαμβάνουσι τὸν μέσον ὄρον καὶ οὕτως ἀποφεύγουσι καὶ τὸ ἄγαν εὐέλπι τῶν νέων, καὶ τὸ ἄγαν δύσελπι τῶν παρηκμακότων· ὅσον γὰρ ἄλογον καὶ ἄτοπὸν ἐστὶ τὸ μετὰ βεβαιότητος τὰ ἀδύνατα ἢ τὰ λίαν δυσχερῆ ἐλπίζειν, τόσον ἄλογον καὶ ἄτοπον αὖ ἐστὶ τὸ περὶ πραγμάτων συνήθων καὶ πολλάκις ἐξαρτωμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ μόνης τῆς τοῦ ἀνθρώπου θελήσεως ἀπελπίζεσθαι. Οὕτω δὲ σκεπτόμενοι οἱ

1) Πρὸβλ. Ρητ. Β. 13. 1389. ε 27 - 30.—2) Ρητ. Β. 12. 1389. α 19 - 29.
3) Ρητ. Β. 13. 1390. α 5 - 6.

ἀκμάζοντες οὔτε ἄγαν εὐελπιστοῦσιν, οὔτε ἄγαν δυσελπιστοῦσιν, ἀλλ' ἔχουσι πρὸς ἄμφω ὡς ἀρμόττει¹. Οἱ νέοι εἰσὶν ἀνδρειότεροι τοῦ δέοντος², ὡς οἱ πρεσβύτεροι δειλότεροι τοῦ δέοντος². ἀλλὰ τῶν πρώτων τὸ ὑπερβάλλον καὶ τῶν δευτέρων τὸ ἐλλειπὸν καθίστησιν αὐτούς ἐπιμέμπτους· ἐλέγχει γὰρ ἑλλειψιν ἀποχρώσεως κρίσεως πρὸς ὀρθὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου. Οἱ ἀκμάζοντες ἔχοντες τὴν κρίσιν αὐτῶν ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένην καὶ ἐξησκημένην καὶ δὴ ὑπὸ μόνου τοῦ λόγου διευθυνομένην ἀφαιροῦντες ἐκατέρωθεν τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἑλλειψιν οὔτε σφόδρα θαρροῦσι, θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον, οὐδ' αὖ σφόδρα φοβοῦνται, ἀλλ' ἔχουσι πρὸς ἄμφω καλῶς λίαν⁴. Τὴν αὐτὴν δὲ μεσότητα τηροῦσιν οἱ ἀκμάζοντες καὶ ἐν τῇ μεγαλοψυχίᾳ τῶν νέων⁵ καὶ ἐν τῇ μικροψυχίᾳ τῶν πρεσβυτέρων⁶.

Οἱ νέοι κατεχόμενοι ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος ὀρμεμφύτου τινὸς αὐταπαρνήσεως ἐν τῷ φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι παρορῶσι σπουδαίως τῶν ἑαυτῶν συμφερόντων· αἰροῦνται γὰρ πράττειν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ μᾶλλον, καίπερ πολλάκις ἀντικείμενα τοῖς ἰδίοις αὐτῶν συμφέρουσιν⁷. οἱ πρεσβύτεροι τούναντίον κατεχόμενοι ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ κέρδους καὶ τοῦ συμφέροντος παρορῶσι συνήθως τοῦ καλοῦ⁸, ἀντεχόμενοι ἀπρίξ τοῦ ἰδίου αὐτῶν τέλους, καὶ τοι ἐνίοτε ταῦτ' ἀποτέλεσμα ἂν ἐκτᾶτο διὰ μικρᾶς τινος καμπῆς τῆς ἐρμαϊκῆς ὁδοῦ. Οἱ πρεσβύτεροι βαίνοντες διὰ ταύτης ἀπαράβιατος οὐ παρεκκλίνουσι ταύτης οὐδὲ γραμμὴν, ἐθεωρεῖτο ἂν τὸ τοιοῦτον ὡς τελεία κατάργησις τοῦ κερδῶος αὐτῶν χάρτου, ἀλλ' οἱ ἀκμάζοντες οὐχ οὕτως ἀλλὰ συνδυάζοντες προσηκόντως τὸ καλὸν μετὰ τοῦ συμφέροντος ζῶσι πρὸς ἄμφω κατὰ τὸ ἀρμόττον⁹. Τὰ τοιαῦτα τῶν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων αἰσθήματα ποιεῖ ἐ-

1) Πρβλ. Ρητ. Β. 14. 1390. ε 1 - 2. — 2) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. α 26. — 3) Πρβλ. Ρητ. Β. 13. 1389. ε 29. — 4) Πρβλ. Ρητ. Β. 14. 1390. α 29 - 32. — 5) Πρβλ. Ρητ. Α. 12. 1389. α 31 - 33. — 6) Ρητ. Β. 13. 1389. ε 24 - 26. — 7) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. α 34 - ε 1 - 2. — 8) Πρβλ. Ρητ. Β. 13. 1390. α 15 - 18. — 9) Πρβλ. Ρητ. Β. 14. 1390. α 34. ε 2.

κείνους μὲν φιλοφίλους καὶ φιλοικεῖους καὶ φιλεταίρους¹, τούτους δὲ διατίθουσιν ἀντιθέτως καὶ δυσκόλως πρὸς ταῦτα². παρὰ τοῖς ἀκμάζουσι ταῦτα ἔχει ὅλως ἕτερον χαρακτῆρα· καὶ οὗτοί εἰσι καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλοίκειοι καὶ φιλέταιροι καὶ ἄγαν χαίρουσι τῷ συζῆν, ἀλλὰ τηροῦσιν ἐν τούτῳ ἐν ἄκρᾳ ἁρμονίᾳ τό τε καλὸν καὶ τὸ συμφέρον· πῶς γὰρ νοοῖτ' ἂν ἐκάτερον τοῦτο αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀπολύτως; τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὑφίσταται, ὅπότεν ὁ πράττων παραγκωνίσῃ καὶ τελῶς παρίδῃ τὰ πρὸς αὐτὸν ἀπαραίτητα καθήκοντα, ἃ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων ἀναγράφεται ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιβάλλεται· τὸ δὲ δεῦτερον ὑφίσταται, ὅπότεν ὁ ἐξασκῶν αὐτὸ παρίδῃ, καὶ παραβιάσῃ τὰ τε φυσικά, τὰ τε ἠθικά καὶ τὰ κοινωνικά τῶν ἑαυτοῦ πέλας δίκαια. Ὡστε ὁ ὀρθὸς λόγος ἀπαιτεῖ κατ' ἠθικὴν ἀνάγκην τὸν τῶν δύο τούτων ἄκρων συμβιβασμόν, ὅπερ, ὡς εἴρηται, ἐκπληροῦσιν οἱ ἀκμάζοντες· εἰκότως δέ· εἰ γὰρ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος ἀπαιτεῖ τὰ πρὸς τοὺς πέλας καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτόδηλον, ὅτι, εἰ μὴ εἰς μείζονα βαθμὸν ἀπαιτεῖ ταῦτα καθήκοντα καὶ πρὸς ἑαυτόν, ἀδιαφιλονεικῆτως μὲν τοί γε οὐκ ἦττονα· ὅθεν τοιοῦτός τις συμβιβασμὸς τῶν δύο τούτων ἀπαραιτήτων καθηκόντων ἀποτελεῖ τὸν δίκαιον καὶ ἐπιεικῆ, τὸν καλὸν καὶ ἀγαθόν· τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ ἀκμάζοντες.

Οἱ νέοι οἴονται καὶ δυσχυρίζονται, ὅτι τὰ πάντα ἴσασιν³, οἱ δὲ πρεσβύτεροι τούναντίον, ἦτοι ὅτι οὐδὲν ἐπίστανται⁴. καὶ τοῦτο κακκείνόν ἐστιν ἐπιμειπτόν· διὰ ταῦτα οἱ ἀκμάζοντες ἀποφεύγοντες τὰς ἐσφαλμένας ταύτας δόξας ἀμφοτέρων οὔτε πάντα οἴονται εἰδέναι, ἀσύνητον γὰρ, οὐδὲ πάντα ἀγνοεῖν, μωρὸν γάρ. Πᾶν ὅ,τι οὐκ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως δύναται τις μαθεῖν καὶ δυσχυρίσασθαι εἰδέναι· ἐν παντὶ μὲν τοί γε, ὅπερ κεῖται πέραν τῆς ἀνθρωπίνης πείρας, καὶ ἐστὶν ἀντικείμενον μόνου τοῦ

1) Ρητ. Β. 12. 1389. α 34. — 2) Ἡθ. νικ. Θ. 7. 1158. α 1-6 Ρητ. Β. 13. 1389. β 22 - 24. — 3) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. 65. 4) Ρητ. Β 13. 1389. β 14 - 18.

καθαροῦ λόγου, οὐ περι τῶν ἀξιώσεων καὶ κύρους αἱ διάφοροι φιλοσοφικαὶ σχολαὶ πάντων τῶν αἰώνων οὐ συμφωνοῦσι, τὸν ἄνθρωπον χρῆ λίαν ἐπιφυλακτικὸν εἶναι· ναὶ μὲν ἡ κατάφασις ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις οὐκ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ καθαροῦ λόγου, οἷα δὴ πέραν τῆς πείρας οὐδὲν ἀπολύτως γινώσκοντος. Τὰ ἀδικήματα τῶν νέων τὰ εἰς ὕβριν¹, καὶ τὰ τῶν πρεσβυτέρων τὰ εἰς κακουργίαν² ἐστὶν ἄμφω κακά, διὸ καὶ ἐπιμемпта· διὰ τοῦτο οἱ ἀκμάζοντες ἀποφεύγουσιν ὅση δύναμις ἀμφοτέρα ταῦτα, μέσου ὄρου ἐνταῦθα μὴ ὑπάρχοντος. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐλεητικὸν τῶν ἀκμάζόντων πηγάζει οὐκ ἐκ τῆς ιδέας, ὅτι πάντες εἰσὶ χρηστοὶ καὶ δὴ βοηθητέον αὐτοῖς ἀναξιοπαθοῦσιν³. οὐδ' αὖ ἐξ ἀσθενείας, καὶ αὐτοὺς ἡμέραν τινά, δυνατοῦ ὄντος, ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὔρεθῆναι⁴. ὁ λόγος δ' αὐτῶν ἐστὶ καθαρὸς φιλανθρωπικός, ὡς ἐν πλήρει καὶ ἀκριβεῖ γνώσει τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων διατελοῦντων.

Τὸ φιλόγελων καὶ τὸ εὐτράπελον τῶν νέων⁵ παρ' αὐτοῖς ἐρρυθμίσται καὶ κεκανόνισται οὐσιωδῶς. Τοῦ δὲ ὀδυρτικοῦ τῶν πρεσβυτέρων⁶ οὐδὲ σημεῖα φαίνονται.

Οἱ ἀκμάζοντες συνελόντι εἰπεῖν εἰσιν, ὅσον τῇ ἀτελεῖ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐφικτόν, τέλειοι⁷.

1) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. ἑ 7 - 8. — 2) Ρητ. Β. 13. 1399. α 18. —
3) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. ἑ 8 - 10. — 4) Ρητ. Β. 13. 1390. α 19 - 22. —
5) Πρβλ. Ρητ. Β. 12. 1389. ἑ 10 - 12. — 6) Πρβλ. Ρητ. Β. 13. 1390. α 22-
23. — 7) Πρβλ. Ρητ. Β. 14. 1390. α 29 - ἑ 9.

Β΄.

ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

§ 13.

Πρὸ τοῦ με περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν διαφορῶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἰπεῖν, φέρ' εἶπω πρῶτον ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ «τί ἐστὶν ἄρρεν καὶ τί θῆλυ» κατ' Ἀριστοτέλην.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζων τί ἐστὶν ἄρρεν καὶ τί θῆλυ φησὶν «Ἄρρεν μὲν γὰρ ζῶον λέγομεν τὸ εἰς ἄλλο γεννῶν, θῆλυ δὲ τὸ εἰς αὐτό... Τὸ δὲ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ διαφέρει κατὰ μὲν τὸν λόγον τὸ δύνασθαι ἕτερον ἐκάτερον, κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν μορίοις τισίν... Ἐπεὶ δὲ δυνάμει διώριστα καὶ ἔργῳ τινί, δεῖται δὲ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν ὀργάνων, ὀργανα δὲ ταῖς δυνάμεσι τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ πρὸς τὴν τέκνωσιν καὶ τὸν συνδυασμὸν μόρια, καὶ ταῦτα διαφέροντα ἀλλήλων, καθ' ὃ τὸ ἄρρεν διοίσει τοῦ θήλεος¹.

Ἄλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη ἐπιφέρει, ὡς εἰκός, καὶ τὴν τροποποίησιν τοῦ εἶδους.

Ἐκ τούτου δὲ καταφαίνεται, ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ διαφέρουσιν ἀλλήλων· ἐπεὶ «ἐνὸς μορίου ἐπικαίρου μεταβάλλοντος, φησὶ, ὁ Ἀριστοτέλης, ὅλη ἡ σύστασις τοῦ ζώου πολὺ τῷ εἶδει διαφέρει².»

Ὅσον ὅμως κἂν διαφέρῃ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος, οὐκ ἂν ἐξαφανισθεῖ τὸ εἶδος ἤτοι ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ τούτου πάνυ σαφῶς ἐν τῇ περὶ ζῶων γενέσεως συγγραφῇ αὐτοῦ³ λέγων· «ἐν μὲν οὖν τοῖς ζώοις πᾶσι τοῖς πορευτικοῖς κεχώριστα τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος, καὶ ἐστὶν ἐ-

1) Περὶ ζῶων γεν. Α. 2. 716. α 13 - 27. Πρὸς τὰ ζῶα Α. 3. 489. α 10. — 2) Περὶ ζῶων γεν. Δ. 1. 766. α 24. — 3) Α. 23. 730. ε 33.

τερον ζῶον θῆλυ καὶ ἕτερον ἄρρεν, τῷ δ' εἶδει ταῦτόν, οἷον ἄνθρωπος ἀμφοτέρα».

Οἰαιδήποτε ἄρα κἂν ὦσιν αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ ἐσωτερικαὶ διαφοραὶ μεταξύ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀδύνατον θεωρηθῆναι ὄντα διάφορα ¹.

Ἐκ τῆς σωματικῆς δ' αὐτῆς διαφορᾶς πηγάζει, ὡς εἰκός, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ διανοητικὴ διαφορὰ, ἡ ἐναργῶς μεταξύ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ὡς ἐν ταῖς ἀμέσως ἐπομέναις δυσὶ βιβλίοις ὑψόμεθα, ἐμφαινομένη.

§. 14.

α. Περὶ ἀνδρὸς.

Περὶ ἀνδρὸς ἐν γένει γέγονε λόγος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ μακρῶν, ἐνταῦθα δὲ γενήσεται περὶ αὐτοῦ εἰδικώτερόν πως λόγος μετὰ τῆς δεούσης συντομίας.

Ὁ ἀνὴρ οὖν ὡς ἐκ τοῦ ἀλλοίου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ παραβαλλόμενος πρὸς τὴν γυναῖκα ², ἐστὶ μείζων καὶ ἰσχυρότερος αὐτῆς ³. Διὸ διακρίνεται αὐτῆς διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ τε σώματος καὶ τῆς διανοίας· καὶ γὰρ διάνοιαι ἐπονται, φησὶν ὁ δ' Ἀριστοτέλης, τοῖς σώμασι ⁴».

Ἐντεῦθεν δὲ πηγάζει τὸ ἡγεμονικώτερον αὐτὸν τῆς γυναικὸς εἶναι ⁵. Ἡγεμονικώτερος καὶ ἀνδρειότερος οὖν ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς ὢν, ὅπερ δηλοῖ καὶ ἡ βαρεῖα καὶ ἐπιβάλλουσα αὐτοῦ φωνὴ ⁶ πρόωρισται, ὡς ἦν ἐπόμενον, διὰ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ πολιτικὸν βίον ⁷.

Ὁ ἀνὴρ ἐνεκεν τῆς διττῆς ταύτης ὑπεροχῆς φέρει ἐν ἑαυτῷ

1) Πρβλ. Μεταφυσικ. I 9. 1058. α 29 - β 25. — 2) Πρβλ. περὶ τὰ ζῶα ἰστ. A. 7. 491. β 2 - 5. A. 17. 497. α 31. A. B. 493. α 24. Γ. 7. 516. α 17. Περὶ ζῶων μορ. B. 7. 653. α 27. Δ. 10. 688. α 19. Περὶ ζῶων γεν. A. 2. 716. α 13 - 27. Δ. 1. 766. α 5. — 3) Φυσιολ. 2. 806. β 31. Περὶ ζῶων μορ. Γ. I. 661. β 32. — 4) Φυσιολ. 1. 805. β 25. — 5) Πολ. A. 12. 1259 α 39 - β 4. — 6) Περὶ τὰ ζῶα ἰστ. H 7. 584. β 6 - 11. Φυσιολ. 2. 806. β 26. — 7) Πρβλ. οἰκ. 3. 1343. β 26.

τὴν βαρεῖαν ὑποχρέωσιν ὑπερασπίζειν καὶ περιθάλλειν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ἐν ᾧ ἐνοικεῖ ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα ¹ καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν πολιτείαν, ὧν τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ συμφέροντα συνδέεται λίαν σφιγκτῶς μετὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ οἴκου. Κατὰ τὴν ἐνάσκησιν δὲ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων τούτων ἀναπτύσσει, ὡς εἶκος, τὰς ἐν τῷ ἰσχυρῷ αὐτοῦ ὀργανισμῷ δυνάμει ἐνούσας ἀρχικὰς ἀρετὰς ², ἧτοι ἀνδρείαν, θάρρος, ἀφοβίαν, εὐστάθειαν, καρτερίαν καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ὡς μεγαλοψυχίαν, ἠρωϊσμόν καὶ εἴτι ἕτερον τοιοῦτον. Ἐφευρίσκει τὰς χειρωνακτικὰς τέχνας, ἐπινοεῖ τὰς πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ ὅμοια. Συγχρώμενος δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῖς ἑαυτοῦ πέλας, ἀποβαίνει ἀγαθὸς ἢ κακός, δίκαιος ἢ ἀδίκος, σώφρων καὶ πρᾶος ἢ ἀκόλαστος καὶ ὀργίλος ³. Ἡ δὲ γυνὴ μένουσα οἴκοι ἀναπτύσσει, ὡς παρακατιόντες ὀψόμεθα, ἑτέρας ἀρετὰς, αἱ εἰσὶν ἀνάλογοι τῷ ὀργανισμῷ αὐτῆς καὶ τῷ προορισμῷ.

Τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς διήρηται εὐθὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἥπερ ἐποίησε τὸ μὲν ἰσχυρότερον, τὸ δὲ ἀσθενέστερον, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ἢ διὰ τὸν φόβον, τὸ δὲ ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὸ μὲν πορίζῃ τὰ ἔξωθεν, τὸ δὲ σώζει τὰ ἔνδον ⁴. Οὕτω δὲ τιθέντες τὰ ἴδια εἰς τὸ κοινὸν καὶ συμπληροῦντες ἀλλήλους δύνανται ἑαυτοῖς ἐπαρκεῖν ⁵. Οὕτω θαυμασίως προωκοδόμηται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἑκατέρου ἡ φύσις τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς πρὸς τὴν κοινωνίαν ⁶.

Πολλάκις ὅμως ὀρωμεν τὸ θῆλυ ἡγεμονικώτερον καὶ ἄμεινον τοῦ ἄρρενος, ἀλλὰ τοῦτό φησιν ὁ Ἀριστοτέλης συνέστηκε παρὰ φύσιν ⁷.

1) Περὶ τὰ ζῷα ἱστ. Θ. 1. 589. α 1 - 9. — 2) Πολιτ. Α. Β. 1260. α 20 - 24. Γ. 4. 1277. α 28 - 6 18. — 3) Ἠθ. νικ. Β. 1. 1103. 6 1 - 25. Ἐπιθι Β (βλ. Β. II - VI. 2. — 4) οἰκ. 3. 1343. 6 26. 1344. α 3. — 5) Ἠθ. νικ. Θ. 14. 1162. α 22 - 24. — 6) Οἶκον. Α. 3. 1343. 6 26 - 27. — 7) Πολ. Α. 12. 1259. α 39 - 6 3.

ἀσχημίζει δὲ καὶ ἀμαυροῖ τὴν τοῦ ἀνδρός ὑπερήφανον καὶ ἀγέρω-
χον φύσιν καὶ συνεπῶς οὐκ ἔστι καλόν¹.

Ὁ ἀνὴρ, ὅς ἐστιν, ὡς εἴρηται, ἡγεμικώτερος καὶ ἀμείνων τῆς
γυναικός², προδιδούς τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν καὶ παραχωρῶν τὰ ἡ-
νία τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ τῇ γυναικί, ἐστὶν ἀνάξιος κληθεῖναι κατ'
ἀξίαν καὶ κυριολεκτικῶς ἀνὴρ. Τὸν ἀνδρα γὰρ χρὴ ἄρχειν τῆς γυ-
ναικός καὶ τῶν τέκνων³. Ἡ οἰκογένεια δεῖ σχηματίζειν εἶδος τι
πολιτείας ἀριστοκρατικὴν χροιάν ἐχούσης⁴.

Ὁ Δημιουργὸς πλάσας τὴν φύσιν ἐμπεφύτευκεν αὐτῇ δυνάμεις,
αἱ πρὸς συντήρησιν καὶ διαμονὴν τῶν τε ὄρατῶν καὶ ἀοράτων
συμπάντων εἰσὶν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, καὶ ἄς τινὰς δύναται τις
καλέσαι συναίτια.

Μία δὲ τῶν μυστηριωδῶν τούτων δυνάμεων ἐστὶ καὶ ἡ φιλία
τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός, ἡ ὁμολογεῖται κατὰ φύσιν εἶναι⁵.
Ἐκ τῆς φυσικῆς δὲ ταύτης φιλίας καὶ ἀγάπης πηγάζει ἡ κοινω-
νία αὐτῶν, ἣτις συνέστηκεν ἐξ ἀνάγκης. Ὡστε τὸ θῆλυ καὶ τὸ
ἄρρεν κοινωνεῖ τῆς γενέσεως ἕνεκεν (καὶ τοῦτο, φησὶν ὁ Ἀριστοτέ-
λης, οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις καὶ
φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτὸ τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτε-
ρον⁶).

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπός ἐστιν οὐ μόνον συνδυαστικόν, ἀλλὰ καὶ πο-
λιτικόν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἰκονομικόν καὶ κοινωνικόν⁷, διότι ἐν ᾧ
τὰ ἄλλα ζῶα κοινωνεῖ ἐπὶ τοσοῦτον μόνον, ἐφ' ὅσον ἐπιτυγχάνεται
ὁ τῆς γενέσεως σκοπός⁸, ὁ ἄνθρωπος ὅμως κοινοῖ οὐ μόνον χά-
ριν τούτου, ἀλλὰ καὶ χάριν τῶν πρὸς τὸν βίον ἀναγκαίων⁹. Ἡ κοι-

1) Πολ. Η. 3. 1325. 6 3 - 10. — 2) Πολ. Α. 5. 1254. 6 13. Περὶ ζῴων
μορ. γ. 661. 6 32. — 3) Πολ. Α. 12. 1259. α 37 - 6 4. — 4) Ἡθ. νικ. Η.
12. 1160. 6 32 - 1161. α 3. — 5) Ἡθ. νικ. Θ. 14. 1162. α 16 - 25. —
6) Πολ. Α. 2. 1252. α 24 - 30. — 7) Ἡθ. εὐδ. Η. 10. 1242. α 23 - 26. —
8) Περὶ τὰ ζῶα Ζ. 18. 573. α 28 - 30. Θ. 1. 588. 6 30 - 33. Ε. 8. 542.
α 30. — 9) Ἡθ. νικ. Θ. 14. 1162. α 16 - 25. Πρὸς Πολ. Γ. 9. 1280. 6
30 - 35.

ωνία δ' αὕτη ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν¹, ἐν ἣ ἐκπαιδεύεται καὶ παιδαγωγεῖται ὁ ἄνθρωπος διδασκόμενος τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ὧν ἄνευ οὗτος ὁ μόνος τῶν λοιπῶν ζώων λόγον ἔχων, ἦν ἂν χεῖριστον πάντων, ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον², καὶ ἐποίει ἂν μυριοπλάσια κακὰ θηρίου³.

Ὁ ἀνὴρ ἔνεκεν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος⁴, χαρακτηρίζεται καὶ ὡς θυμικώτερος, οἷα ἰσχυρότερος⁵ καὶ δὴ ἥττον μαλακός⁶, διὰ δυσκόλως ἢ οὐδέποτε ὑποτάσσεται τελέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἄλλων, ὡς ἡ γυνή· τὸ προσίεσθαι τὰς χεῖρας ἀντίκειται αὐτῷ τῷ ἀνδρικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι. Διὸ πάντα δύναται ὑπενεγκεῖν, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐλπίδος ταχείας καὶ ὀριστικῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῶν. Διὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ ἀντιμετατωπίζει τὴν καταδρομὴν τῆς τύχης ἀκατάπληκτος προσδοκῶν πλήρης ἀείποτε θάρρους εὐμένεις περιστάσεις· οὐδέποτε δ' ὑποπίπτει μεγάλη δυσθυμία, ὡς ἡ γυνή⁷, οὐ δὲ χεῖ ραδίως, ὡς αὕτη, δάκρυα⁸.

Φιλότιμος δ' εἰς μέγαν βαθμὸν ὁ ἀνὴρ ὧν, θηρέων ὄλαις δυνάμεσι τὸν παρὰ τῶν ἄλλων ἔπαινον, ἀποφεύγει ἐπιμελῶς πᾶν ὅ,τι ἐξετίθη ἂν αὐτὸν καταδεικνὺν ἀναιδῆ ἢ ψευδῆ ἢ τοιοῦτόν τινα. Φανερόν δ' ὅτι ἡ ἀναίδεια καὶ τὸ ψεῦδος προϋποτιθέασιν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀσθενῆ χαρακτῆρα καὶ περιορισμένην διάνοιαν, ἀ ἄμφω κυρίως εἰπεῖν ἀπάδει τῷ ἀνδρικῷ χαρακτῆρι. Ὁ ἀνὴρ ὁ τῆ ἀναιδείας καὶ τῷ ψεύδει δουλεύων ἀνατέθραπται ἡμελημένως καὶ μεμόρφωκε πλημμελές καὶ νόθον ἦθος· διὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ ἐστὶν ἥττον ἀναιδῆς καὶ φιλοψευδῆς ἢ ἡ γυνή⁹.

Ὁ ἀνὴρ δ' ἐστὶν ἔτι καὶ ἥττον εὐαπάτητος¹⁰. ἔχων γὰρ τελείαν συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων οὐκ ἀφίεται ραδίως ἔρμαιον καὶ θῦμα τοῦ τυχόντος φαύλου καὶ πονηροῦ

1) Πολ. Α. 2. 1253. α 18 - 38. — 2) Πολ. Α. 2. 1253. α 36. — 3) Ἡο. νικ. Ζ. 7. 1150. α 7. — 4) Φυσιολ. 5. 809. β 4 - 13. — 5) Περὶ ζώων μορ. Γ. 1. 661. β 32 - 34. — 6) Περὶ τὰ ζῶα ἱστ. Ι. 608. α 25. — 7) Περὶ τὰ ζῶα ἱστ. Ι. 1. 608. β 11. — 8) Περὶ τὰ ζῶα ἱστ. Ι. 1. 608. β 9. — 9) Περὶ τὰ ζῶα ἱστ. Ι. 1. 608. β 12. — 10) Περὶ τὰ ζῶα ἱστ. Ι. 1. 608. β 12.

γενέσθαι, ὡς ἡ γυνή, καθ' ἃ παρακατιόντες ὀψόμεθα. Ὁ ἀνὴρ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ καὶ ἥττον ἐλεήμων ¹, ἅτε μὴ ἔχων ὁμολογούμενως τὸν ἔνεκεν τῆς τοῦ ὀργανισμοῦ ἀσθενείας εὐαίσθητον χαρακτῆρα τῆς γυναικός, ὃς ἀναπτύσσει καὶ περιθάλλει τὸ εὖ ποιεῖν καὶ ἐλεεῖν τοὺς πέλας μετ' αὐταπαρνήσεως.

Ὁ ἀνὴρ συνελόντι εἰπεῖν ἐστὶν ἥττον μαλακός καὶ παθητικός, ἥττον ἄθυμος καὶ ἀρίδακρυς καὶ περὶ τὴν τῶν τέκνων τροφήν ἥττον φροντιστικός, ἥττον πανούργος, θυμωδέστερος μὲν τοι καὶ ἀγριώτερος, ἀλλ' ὅμως καὶ ἥττον ἐπίβουλος, ἥττον ἐλεήμων καὶ συμπαθητικός, ἔτι δ' ἥττον φθονερός τε καὶ φιλολοΐδορος, ἥττον πληκτικός καὶ μεμφίμοιρος, ἔτι δ' ἥττον δύσθυμον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος καὶ δύσελπι, ἥττον ἀναιδές καὶ ψευδές, ἥττον εὐαπάτητον καὶ μνημονικόν, ἔτι δ' ἥττον ἄγρυπνον καὶ ὀκνηρόν, ἀλλ' ὅμως, ὡς εἴρηται, βοηθητικώτερον καὶ ἀνδρειότερον ², ἔτι δὲ καὶ δικαιώτερον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος ³

§. 15.

6. Περὶ γυναικός.

Ὁ Ἀριστοτέλης, εἰ καὶ θεωρεῖ τὴν γυναῖκα ἐν τῷ οἰκειακῷ καὶ τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ⁴, ὀλίγον ποιεῖται περὶ αὐτῆς, ὡς ἠθικοῦ ὄντος, λόγον ἐν τοῖς ἠθικοῖς αὐτοῦ, πραγματευόμενος κυρίως περὶ αὐτῆς ἐν τῇ περὶ τὰ ζῷα ἱστορίᾳ καὶ ἐν τοῖς περὶ ζῳῶν μορίων καὶ γενήσεως συγγράμμασιν αὐτοῦ, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ συγγραφῶν δύναται ἡ περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἰδιοτήτων τῆς γυναικός διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους συνοψισθῆναι ὡς ἔπεται:

Ἡ γυνὴ ἔχουσα διάφορον τοῦ ἀνδρός, ὡς ἀνωτέρω § 14 εἴρη-

1) Περὶ τὰ ζῷα ἱστ. I. 1. 608. 6 8. — 2) Περὶ τὰ ζῷα ἱστ. I. 1. 608, α 21 - 6 18. — 3) Φυσιολ. κεφ. 5. 809. 6 11 - 13. — 4) Πολ. Α. 2. 1252. 6 10. οἰκ. Α. 2 1343. α 20.